

QUÆSTIO VII

DE PECCATO VENIALI

(In duodecim articulos divisa.)

Primo enim quaeritur, utrum veniale peccatum convenienter dividatur contra mortale; 2° utrum peccatum veniale diminuat caritatem; 3° utrum veniale peccatum possit fieri mortale; 4° utrum circumstantia faciat de veniali mortale; 5° utrum in ratione superiori possit esse veniale peccatum; 6° utrum in sensualitate possit esse peccatum veniale; 7° utrum homo in statu innocentiae potuerit peccare venialiter; 8° utrum primi motus in infidelibus sint peccata venialia; 9° utrum Angelus bonus vel malus possit peccare venialiter; 10° utrum peccatum veniale sine caritate puniatur poena aeterna; 11° utrum aliqua peccata venialia remittantur post hanc vitam in purgatorio; 12° utrum peccata venialia remittantur hic per aspersionem aquae benedictae.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum veniale peccatum dividatur contra mortale.*

Quaestio est de veniali peccato; et primo quaeritur, utrum veniale peccatum convenienter dividatur contra mortale. Et videtur quod non. Quia, ut Augustinus dicit (XXII contra Faustum, cap. xxvii, in princ.), peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem aeternam. Sed omne peccatum quod est contra legem aeternam, est mortale. Ergo omne peccatum est mortale. Non ergo recte dividitur peccatum in mortale et veniale.

2. Praeterea, peccatum meretur poenam secundum suam rationem. Poenae autem contrariatur venia, quae tollit ipsam. Ergo veniale repugnat rationi peccati. Sed nulla differentia divisiva generis repugnat ei. Ergo peccatum non potest convenienter dividi per mortale et veniale.

3. Praeterea, quicumque inordinate convertitur, convertitur ad aliquod bonum commutabile. Sed qui convertitur ad bonum commutabile, avertitur ab incommutabili: quia qui accedit ad unum terminum, recedit ab altero in quolibet motu. Ergo quicumque peccat, avertitur a bono incommutabili. Hoc autem est peccare mortaliter. Ergo quicumque peccat, peccat mortaliter. Non ergo peccatorum aliud est mortale et aliud veniale.

4. Praeterea, omne peccatum consistit in aliquo inordinato amore creaturae. Sed quicumque amat, aut amat ut utens aut

ut fruens. Qui autem amat creaturam ut utens, non peccat, quia refert eam ad fidem beatitudinis, quod est uti, ut beatus Augustinus dicit (in I de doct. Christ., cap. iv). Si autem amat creaturam ut fruens ea, peccat mortaliter, quia constituit finem ultimum in creatura. Ergo amans creaturam vel non peccat, vel peccat mortaliter; et sic idem quod prius.

5. Praeterea, eorum quae ex opposito dividuntur, unum non transit in alterum; nunquam enim albedo fit nigredo, neque e converso. Sed veniale fit mortale: dicit enim quaedam Glossa (Augustini, ut refertur in Decret. dist. xxv cap. *Unum orarium super, Beati quorum remissa sunt iniquitates, Psal. xxi: Nihil est adeo veniale quin possit fieri mortale dum placet*). Ergo veniale non debet (1) dividi contra mortale.

6. Praeterea, si non placet, non est peccatum, quia non est voluntarium; si autem placet, est mortale, ut patet per Glossam inductam arg. praec. Ergo aut non est peccatum aut est mortale.

7. Praeterea, quod disponit ad aliquid, non dividetur contra illud: quia unum oppositorum non disponit ad alterum. Sed veniale disponit ad mortale. Ergo veniale non debet dividi contra mortale.

8. Praeterea, Anselmus dicit in lib. *Cur Deus homo* (I, cap. xi, parum a princip.), quod debitum est quod voluntas creaturae rationalis sit subdita voluntati divinae: hoc qui tollit, tollit honorem Deo debitum et eum dehonorat. Sed dehonorare Deum est peccare mortaliter. Quicumque autem peccat, hoc modo dehonorat Deum: quia non subijcit suam voluntatem voluntati divinae. Ergo quicumque peccat, peccat mortaliter.

9. Praeterea, homo tenetur ex praeepto ut omnia quae facit ordinet in Deum sicut in finem: dicitur enim I ad Corinth., x, 31: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Sed peccatum veniale non est referibile in Deum. Ergo quicumque peccat venialiter, facit contra praeeptum: ergo peccat mortaliter.

10. Praeterea, Augustinus dicit (in lib. LXXXIII Quaestio-num, quaest. xxx, parum a princ.): *Hoc est totum et solum malum hominis uti fruendis, vel frui utendis*. Sed utrumque istorum est peccatum mortale: quia ille qui utitur fruendis, non constituit ultimum finem in Deo (2), quo solo fruendum est; ille autem qui fruiter utendi constituit ultimum finem in creatura: quorum utrumque facit peccatum mortale. Ergo omne malum culpae est peccatum mortale.

11. Praeterea, cum poena respondeat culpae, ubi est eadem poena, videtur esse eadem ratio culpae. Sed peccato veniali debetur eadem poena quae et mortali; dicit enim Augustinus in quodam sermone de Purgatorio (serm. iv in die Animarum)

(1) *Al.* dicitur. — (2) *Al.* in Deum.

quod adulari alicui altiori personæ est peccatum veniale; et tamen clericus pro adulatione degradatur (ut habetur XLVI dist., cap. *Clericus*, in primo). Ergo eadem est ratio culpæ venialis et mortalis. Non ergo peccatum veniale dividitur convenienter contra mortale.

12. Sed dicendum, quod peccatum veniale differt a mortali, subiecto : nam veniale peccatum est in sensualitate, mortale autem in ratione. — Sed contra, consensus (1) in actum pertinet ad rationem superiorem, secundum Augustinum in lib. de Trin. (lib. XII, cap. xii). Sed aliquis consensus in actum est veniale peccatum, sicut consentire in verbum otiosum. Ergo assignata differentia non est conveniens.

13. Præterea, primi motus spiritualium peccatorum sunt peccata venialia. Non autem sunt in sensualitate, sed magis in ratione. Ergo peccatum veniale non est tantum in sensualitate.

14. Præterea, illud in quo communicamus cum brutis, non videtur esse subiectum peccati, cum in brutis non sit peccatum. Sed in sensualitate communicamus cum brutis. Ergo in sensualitate non potest esse peccatum nec veniale nec mortale.

15. Præterea, necessitas excludit rationem peccati; quia in his quæ ex necessitate fiunt, non est laus vel vituperium. Sed sensualitas subicitur necessitati : quia est alligata organo corporali. Ergo in sensualitate non potest esse peccatum.

16. Præterea, Anselmus dicit (lib. de peccato Origin., cap. iv), quod sola voluntas punitur. Pœna autem debetur peccato. Ergo in sola voluntate est peccatum; non ergo in sensualitate.

17. Præterea, si in superiori ratione sit peccatum mortale, aut hoc erit directe aut indirecte. Sed directe et secundum se peccatum mortale in ea esse non potest, quia non potest errare; cum secundum Augustinum (XII de Trinit., cap. ii, in fine) ejus sit inspicere rationes æternas, in quibus non est error: *Errant autem qui operantur malum*, ut dicitur Proverb., xv, 22. Similiter nec indirecte ex hoc quod non cohibet inferiores vires : non est enim hoc in ejus potestate, quia per originale peccatum amisit potestatem confinendi inferiores vires, ut Augustinus dicit (lib. I de Nuptiis et Conc., cap. xxxi). Ergo in ratione superiori non potest esse peccatum mortale.

18. Item, diceretur, quod peccatum veniale et mortale differunt in hoc quod aliquis peccans mortaliter diligit creaturam plus quam Deum; peccans autem venialiter, diligit creaturam infra Deum. — Sed contra, ponatur quod aliquis putet fornicationem simplicem non esse peccatum mortale, et fornicetur tali opinione durante, sed fornicari dimitteret, si sciret hoc

(1) 44. sensus.

esse contra Deum : constat quod iste peccat mortaliter, quia ignorantia juris non excusat eum. Et tamen plus diligit Deum quam fornicationem : illud enim plus diligitur propter quod alterum dimittitur. Ergo non omnis qui peccat mortaliter, diligit creaturam plus quam Deum.

19. Præterea, magis et minus non diversificant speciem. Sed mortale et veniale differunt specie. Ergo non differunt per hoc quod est magis vel minus creaturam quam Deum diligere.

20. Præterea, ubicumque est invenire majus et minus, est invenire æquale : quia remoto eo quod superabundat a majori, remanet æquale. Sed contingit aliquem plus diligere creaturam quam Deum, et etiam minus. Ergo contingit etiam æqualiter creaturam diligere Deum; ergo erit aliquod peccatum medium inter mortale et veniale, et sic divisio non erit sufficiens.

21. Item, diceretur, quod peccatum mortale et veniale differunt quantum ad effectum in hoc quod peccatum mortale privat gratiam, veniale autem non. — Sed contra, gratia non potest esse sine virtute. Sed veniale peccatum tollit virtutem quæ consistit in ordine amoris, secundum Augustinum (in lib. de moribus Ecclesiæ, cap. xv), veniale autem peccatum ordinem amoris tollit; aliis non esset peccatum. Ergo etiam veniale peccatum tollit gratiam.

22. Præterea, ad gratiam pertinet ordinare hominem in Deum sicut in suum finem. Sed veniale tollit ordinem in Deum sicut in finem; non enim potest ordinari in Deum sicut in finem. Ergo veniale peccatum tollit gratiam.

23. Præterea, cuiuscumque offenditur Deus, ille non habet ejus gratiam. Sed propter veniale offenditur alicui Deus, quia punit eum. Ergo veniale tollit gratiam.

24. Item, diceretur, quod peccatum veniale differt a mortali quantum ad reatum : nam peccatum mortale facit reum pœna æterna, peccatum vero veniale pœna temporali. — Sed contra, Augustinus dicit super Joannem (tract. 88), quod infidelitas est peccatum, quo retento omnia retinentur; et sic patet quod infideles peccata venialia non dimittuntur. Sed manente culpa non tollitur reatus pœnæ. Ergo peccata venialia infidelium puniuntur pœna æterna. Non ergo peccatum veniale differt a mortali ut contra illud dividi possit.

Sed contra est quod dicitur I Joan., 1, 8 : *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*. Sed hoc non potest intelligi de peccato mortali, ut Augustinus dicit (tract. 1 in Canon. Joannis); quia in sanctis peccatum mortale non est. Ergo est aliquod peccatum veniale, quod potest dividi contra mortale.

Præterea, Augustinus dicit (homil. vii, 41) super Joannem, quod crimen est quod damnationem meretur. Veniale autem est

quod non meretur damnationem. Ergo peccatum veniale contra mortale dividitur.

Respondeo dicendum, quod veniale dicitur a venia. Tripliciter autem a venia dicitur aliquid peccatum veniale. Primo quidem modo, quia iam consecutum est veniam, sicut Ambrosius dicit (lib. de Paradiso, cap. xiv a med.), quod peccatum mortale per confessionem fit veniale; et hoc dicitur secundum quosdam veniale ab eventu. Patet autem quod hoc veniale contra mortale non dividitur. Secundo dicitur peccatum veniale, quia habet in se aliquam causam veniæ, non quod non puniatur, sed quod minus puniatur: et hoc modo dicitur veniale peccatum quod est ex infirmitate vel ex ignorantia: quia infirmitas peccatum excusat vel in toto vel in parte; et hoc dicitur secundum quosdam veniale, ex causa tamen. Nec hoc etiam veniale contra mortale dividitur: quia contingit aliquem ex ignorantia vel infirmitate peccantem peccare mortaliter, ut in superioribus questionibus habitum est. Tertio modo dicitur aliquid peccatum veniale, quia quantum est de se, veniam non excludit, id est terminationem pœnæ; et hoc modo veniale dividitur contra mortale, quod quantum est de se, meretur pœnam æternam, et sic veniam excludit, id est terminationem pœnæ; et hoc secundum quosdam dicitur veniale in genere.

Ut autem differentiam ad distinguendum veniale peccatum a mortali inquiramus, considerandum est, quod differunt quidem secundum reatum: nam peccatum mortale meretur pœnam æternam, peccatum vero veniale pœnam temporalem. Sed ista differentia consequitur rationem peccati mortalis et venialis; non autem constituit ipsam. Non enim ex hoc est tale peccatum quia talis pœna ei debetur; sed potius e converso, quia peccatum est tale, ideo talis pœna ei debetur. Similiter etiam differunt quantum ad effectum; nam peccatum mortale privat gratia, veniale autem non. Sed nec ista est differentia quam quaerimus: quia ista differentia consequitur ad rationem peccati: ex eo enim quod peccatum est tale, talem effectum habet, et non e converso. Differentia autem quæ est ex parte subjecti constitueret diversam rationem peccati, si peccatum veniale semper esset in sensualitate, et in ratione semper esset peccatum mortale. Sic enim secundum subjectum distinguitur virtus intellectualis a morali secundum Philosophum (in lib. Ethic., lib. I, cap. ult., et lib. VI, cap. 1): quia virtus moralis est in rationali participative, id est in appetitiva; virtus autem intellectualis in ipsa ratione. Sed hoc non est verum: quia peccatum veniale potest etiam esse in ratione, ut in obijciendo, arg. 13, est ostensum. Unde etiam secundum hanc differentiam non potest sumi diversa ratio utriusque peccati. Quarta vero differentia, quæ est secundum modum diligendi, constituit quidem diversam rationem peccati, sed solum quantum ad actum

voluntatis quod est ex parte agentis. Peccatum autem veniale non solum consistit in actu interiori voluntatis, sed etiam in actu exteriori. Sunt enim quidam exteriores actus qui ex genere suo sunt peccata venialia, ut dicere verbum otiosum, vel mendacium jocosum, et huiusmodi; sunt autem quedam quæ ex genere suo sunt peccata mortalia, ut homicidium, adulterium, blasphemia, et huiusmodi. Diversitas autem quæ est ex parte actus voluntatis, non diversificat genera exteriorum actuum: nam aliquid quod est bonum ex genere, potest fieri ex mala voluntate; puta, si quis det elemosynam propter inanem gloriam: similiter aliquid quod est veniale ex suo genere, potest esse mortale propter voluntatem facientis; puta, si quis dicat verbum otiosum in contempulum Dei. Sed exteriores actus differunt genere per sua objecta; unde dicitur communiter, quod bonum in genere est actus cadens supra debitam materiam, et malum in genere est actus cadens supra indebitam materiam. Oportet ergo quod malum veniale ex genere dicatur ex eo quod cadit super aliquam materiam non debitam, et similiter mortale ex genere.

Ad hoc ergo investigandum, considerandum est quod peccatum consistit in quadam deordinatione animæ, sicut morbus consistit in quadam deordinatione corporis; unde peccatum est quasi quidam morbus animæ; et hoc est venia peccato quod curatio morbo. Sicut ergo sunt quidam morbi curabiles, quidam incurabiles, qui dicuntur mortales; ita sunt quedam peccata quasi curabilia, quæ dicuntur venialia, et quedam quantum est de se incurabilia, licet a Deo curari possint, quæ dicuntur mortalia. Dicitur autem morbus incurabilis et mortalis per quem tollitur aliquid principium vite. Hoc enim si tollatur, non remanet aliquid per quod reparari possit; et ideo talis morbus curari non potest, sed inducit mortem. Est autem aliquis morbus qui non tollit aliquid principiorum vite, sed aliquid eorum consequentium ad principia vite, quæ (1) per principia vite reparari possunt; puta, febris tertiana, quæ consistit in superabundantia cholerae, quam virtus nature superare potest. Principium autem in operationibus est finis, secundum Philosophum in VI Ethic. (lib. VII, cap. viii, a med.). Unde principium spiritualis vite, quæ consistit in rectitudine actionis, est finis humanarum actionum, qui est caritas Dei et proximi: *finis enim precepti caritas est*, ut dicitur I ad Tim., 1, 5. Per caritatem enim anima conjungitur Deo, qui est vita animæ sicut anima vita est corporis. Et ideo si caritas excludatur, est peccatum mortale; non enim remanet aliquid principium vite per quod iste defectus reparetur: sed reparari potest per Spiritum sanctum; quia, sicut dicitur Roman., v, 5, *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est*

(1) *Al. quia.*

nobis. Si autem sit talis defectus rectitudinis qui caritatem non excludat, erit peccatum veniale; quia per caritatem remanentem, quasi per principium vitæ, omnes defectus reparari possunt: *Universa enim delicta operit caritas*, ut dicitur Proverb., x, 12. Quod autem aliquid peccatum excludat caritatem vel non excludat, potest contingere dupliciter: uno modo ex parte peccantis; alio modo ex ipso genere operis. Ex parte quidem peccantis dupliciter. Uno modo, quia actus peccati est potentia talis cujus non est ordinare ad finem, et ideo nec ejus est averti a fine; et ideo motus sensualitatis non potest esse peccatum mortale, sed veniale tantum; ordinare enim aliquid ad finem, pertinet ad rationem tantum. Alio modo ex eo quod potentia quæ potest ordinare in finem et averti a fine, actum aliquem qui etiam de se non contrariatur fini, potest ordinare in contrarium finis; puta, si quis verbum otiosum dicat in contemptum Dei, quod contrariatur caritati, hoc erit peccatum mortale; non ex genere operis, sed ex perversa voluntate facientis. Alio modo contingit quod aliquid peccatum contrarietur caritati vel non contrarietur, ex ipso genere operis, quod est ex parte objecti vel materie, quæ est contraria caritati vel non contraria. Sicut enim aliquis cibus est ex se contrarius vitæ, puta cibus venenosus; aliquis autem cibus non est contrarius vitæ, licet impedimentum aliquid afferat ad rectam habitudinem vitæ, puta cibus grossus et non bonæ digestionis, vel etiam si sit bonæ digestionis, quia non sumitur secundum mensuram debitam; ita etiam in actibus humanis aliquid invenitur quod de se contrariatur caritati Dei et proximi; illa scilicet per quæ tollitur subjectio et reverentia hominis ad Deum, ut blasphemia, idololatria et hujusmodi, et etiam ea quæ tollunt convictum societatis humanæ, sicut furtum, homicidium et hujusmodi; non enim possent homines convivere ad invicem, ubi passim et indifferenter ista perpetrarentur; et ista sunt peccata mortalia ex suo genere, quacumque intentione vel voluntate fiant. Quædam autem sunt, quæ licet inordinationem aliquam contineant, non tamen directe excludunt alterum prædictorum: sicut quod homo dicat mendacium non in fide neque ad nocendum proximo, sed ad delectandum, vel etiam ad jvandum; vel si quis excedat in cibo vel potu et alia hujusmodi; unde ista sunt venialia peccata ex suo genere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod duplex est divisio: una qua dividitur genus univocum in suas species, quæ ex æquo participant genus, sicut animal in bovem et equum; alia est divisio communis analogi in ea de quibus dicitur secundum prius et posterius; sicut ens dividitur per substantiam et accidens, et per potentiam et actum; et in talibus ratio communis perfecte salvatur in uno; in aliis autem secundum quid et per posterius; et talis est divisio peccati per veniale et mortale.

Unde prædicta definitio peccati perfecte quidem convenit peccato mortali, imperfecte autem et secundum quid peccato veniali; unde convenienter dicitur, quod peccatum veniale non est contra legem, sed præter legem: quia si in aliquo recedit ab ordine legis, non tamen ipsam corrumpit, quia non corrumpit dilectionem, quæ est plenitudo legis, ut dicitur Rom., xii.

AD SECUNDUM dicendum, quod veniale est differentia diminuens de ratione peccati; et talis differentia invenitur in omnibus quæ participant aliquid commune imperfecte et secundum quid.

AD TERTIUM dicendum, quod finis habet rationem termini, non autem id quod est ad finem. Veniale autem non convertitur ad bonum commutabile ut ad finem; et ideo non convertitur ad ipsum ut ad alium terminum a Deo, ut propter hoc sit necessarium a Deo averti.

AD QUARTUM dicendum, quod ille qui peccat venialiter, non fruatur creatura, sed utitur ea; refert enim eam habitu in Deum, licet non actu. Nec in hoc contra præceptum facit, quia non tenetur semper actu referre in Deum.

AD QUINTUM dicendum, quod veniale peccatum inquantum veniale nunquam fit mortale, sicut nec albedo fit nigredo; sed actus qui est venialis in suo genere, potest fieri mortale peccatum ex voluntate ponentis finem in creatura; quia et id quod est vel natura sua frigidum, potest fieri calidum, sicut aqua.

AD SEXTUM dicendum, quod peccatum veniale sit mortale quando placet non quocumque modo, sed sicut finis.

AD SEPTIMUM dicendum, quod aliquando aliquid dividitur contra alterum quia secundum essentialia suam opponuntur; sicut album et nigrum, calidum et frigidum; et horum unum non disponit ad alterum. Aliquando autem aliqua dividuntur ad invicem, quia opponuntur secundum rationem perfecti et imperfecti, quorum unum ordinatur ad alterum, sicut accidens ad substantiam et potentia ad actum; et hoc modo etiam veniale dividitur contra mortale, et disponit ad ipsum.

AD OCTAVUM dicendum, quod voluntas creaturæ rationalis obligatur ad hoc quod sit subdita Deo; sed hoc fit per præcepta affirmativa et negativa, quorum negativa obligant semper et ad semper, affirmativa vero obligant semper, sed non ad semper. Cum ergo aliquis peccat venialiter, tunc quidem non reddit honorem debitum Deo, servando præceptum affirmativum in actu; sed hoc non est peccare mortaliter; sicut peccat mortaliter qui dehonorat Deum, transgrediendo præceptum negativum, vel non implendo præceptum affirmativum tempore quo obligat.

AD NONUM dicendum, quod cum illud præceptum Apostoli sit affirmativum, non obligat ad hoc quod semper observetur

in actu. Observatur autem semper in habitu, quamdiu homo habitualiter habet Deum sicut ultimum finem, quod non excluditur per peccatum veniale.

AD DECIMUM dicendum, quod Augustinus ibi loquitur de peccato malo culpæ, quod est peccatum mortale.

AD UNDECIMUM dicendum, quod adulari solummodo ad placendum, ex genere suo est peccatum veniale, cum sit quedam vanitas; sed adulari ad decipiendum est peccatum mortale, secundum illud Isai., III, 12: *Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt*; et de tali adulatione loquitur canon *Clericus qui* (dist. XLVI): unde ibi dicitur quod *clericus qui vacat adulationibus et proditionibus, debet degradari*.

AD DUODECIMUM dicendum, quod illa differentia ex parte subjecti non est constitutiva mortalis et venialis peccati, sed est concomitans; et ideo nihil prohibet aliquod peccatum veniale esse in superiori ratione.

Et similiter dicendum AD DECIMUMTERTIUM.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod sensualitas in brutis non participat aliquater ratione, sicut in nobis, ut dicitur in I Ethic. (cap. ult.); et secundum hoc potest esse subjectum peccati.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod etiam ipsum organum corporale obedit aliquater rationi; et secundum hoc in actu ejus potest esse peccatum, et similiter in actu sensualitatis.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod in sola voluntate est peccatum sicut in primo movente; in aliis autem viribus sicut in imperatis et motis.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod in superiori ratione potest esse mortale peccatum et directe et indirecte. Etsi enim non erret inquantum aspicit rationes æternas, errare tamen potest inquantum ab eis potest averti. Similiter etiam dicendum, quod ex peccato originali non est consequentium quod nullo modo inferiores vires obediunt rationi; sed in hoc (1) quod non totaliter obediunt, sicut in statu innocentie.

AD DECIMUMOCTAVUM dicendum, quod illa differentia conveniens est, secundum quod differentia peccati mortalis et venialis accipitur ex parte voluntatis; sed quedam sunt mortalia ex suo genere quæ quocumque voluntate fiant, semper sunt peccata mortalia; et de istis procedit objectio. In his autem ipsum opus ex suo genere est contra dilectionem Dei; sicut si aliquis ledat aliquem, ipso opere contra caritatem facit.

AD DECIMUMNONUM dicendum, quod magis et minus quando consequuntur rationes diversas, diversificant speciem; et ita

(1) Forte tantum hoc, vel superfluit in.

est in proposito. Nam diligere aliquid ut finem, et sicut id quod est ad finem, non habet eandem rationem dilectionis.

AD VICESIMUM dicendum, quod bene contingit in aliquo qui est extra caritatem, quod aliquam creaturam diligit plus quam Deum, et aliquam æqualiter Deo, et aliquam etiam minus Deo; sed non contingit quod aliquis diligit aliquam creaturam æqualiter Deo, ita quod nullam diligit plus quam Deum; quia necesse est quod homo in aliquo uno constituat ultimum finem suæ voluntatis.

AD VICESIMUMPRIMUM dicendum, quod illa differentia est consecutiva, et non constitutiva mortalis et venialis peccati. Ille autem qui peccat venialiter, caret ordine amoris in aliquo actu circa ea quæ sunt ad finem, non autem simpliciter quantum ad finem ipsum; et ideo non tollit virtutem nec gratiam.

AD VICESIMUMSECUNDUM dicendum, quod aliud est non ordinari in Deum, quod convenit veniali; et aliud est excludere ordinem ad Deum, quod convenit mortali.

AD VICESIMUMTERTIUM dicendum, quod illum qui peccat venialiter, Deus punit, non tamquam odiens ipsum, sed tamquam filium quem diligit, purgans et emundans.

AD VICESIMUMQUARTUM dicendum, quod peccata venialia eorum qui in infidelitate decedunt, vel in quocumque peccato mortali, æternaliter puniuntur non propter se, quia non privant gratia, sed propter peccatum conjunctum, per quod gratia est privata.

ARTICULUS II. — *Utrum peccatum veniale diminuat caritatem.*
(II part., quæst. LXXXVIII et LXXXIX.)

Secundo quæritur, utrum peccatum veniale diminuat caritatem. Et videtur quod sic. Dicit enim Augustinus (X Confess., cap. XXIX, a med.): *Minus te amat qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.* Sed ille qui peccat venialiter, aliquid amat cum Deo, quod non propter Deum amat; alias non peccaret amando. Ergo ille qui peccat venialiter, minus amat Deum.

2. Præterea, contraria nata sunt fieri circa idem. Augmentum et diminutio sunt contraria. Caritas autem augetur, secundum illud ad Philipp., I, 9: *Oro ut caritas vestra magis et magis abundet.* Ergo etiam diminuitur. Sed non diminuitur per peccatum mortale, immo totaliter tollitur. Ergo diminuitur per peccatum veniale.

3. Sed dicendum, quod caritas quantum ad suam acquisitionem diminuitur per peccatum veniale, quia facit peccatum veniale ut minus aliquis de caritate recipiat; sed postquam caritas est jam infusa, non potest per peccatum veniale diminui. — Sed contra, secundum Philosophum in II Ethic. (cap. I,

ii, iii), eadem sunt per quæ generatur vitium, corrumpitur et diminuitur. Si ergo peccatum veniale facit ad hoc quod generetur per infusionem minor caritas, faciet etiam ad hoc quod caritas habita diminuat.

4. Præterea, quicquid diminuit differentiam constitutivam alicujus speciei, diminuit essentiam ejus. Sed difficile mobile est differentia constitutiva habitus quam diminuit peccatum veniale; quia per peccatum veniale fit homo prior ad causam mortalis peccati, per quod amittitur caritas. Ergo veniale peccatum diminuit habitum caritatis.

5. Præterea, omnis amor vel est cupiditatis, vel caritatis, ut accipitur ab Augustino, IX de Trin. (lib. VIII, cap. VII, in princ.). Sed ille qui peccat venialiter, amat creaturam, non quidem amore caritatis, quia *caritas non agit perperam*, ut dicitur I ad Corinth., XIII, 4. Ergo amore cupiditatis. Sed augmentum cupiditatis videtur esse diminutio caritatis: quia, ut Augustinus dicit (in lib. LXXXIII Questionum, quæst. XXXVI), ipsum nutrimentum caritatis est diminutio cupiditatis. Ergo videtur quod peccatum veniale diminuat caritatem.

6. Præterea, Augustinus dicit (in VIII sup. Gen. ad litteram, cap. XII), quod caritas vel gratia comparatur ad animam sicut lux ad aërem. Sed lux aeris diminuitur si aliquod obstaculum lucis ponatur, puta cum densior fit per vaporem. Ergo et caritas vel gratia diminuitur per veniale, quod est quoddam obstaculum caritatis et obturbatio mentis.

7. Præterea, omne id quod successive corrumpitur, potest diminui. Sed caritas successive corrumpitur. Ergo caritas potest diminui. Minor probatur dupliciter: primo quidem, quia omne quod corrumpitur est subiectum corruptionis. Sed caritas corrumpitur. Ergo est subiectum corruptionis. Aliquid ergo ejus est corruptum, et aliquid adhuc manet; et sic successive corrumpitur. Secundo sic. Caritas non corrumpitur quando est; nec etiam quando totaliter non est, quia jam corrupta est. Ergo corrumpitur quando partim est et partim non est. Successive ergo corrumpitur. Ergo potest diminui: sed non per mortale, ergo per veniale.

8. Præterea, sicut in peccato mortali est inordinatio simpliciter, ita in peccato veniali est inordinatio secundum quid. Sed inordinatio simpliciter, quæ est peccati mortalis, tollit simpliciter ordinationem caritatis. Ergo inordinatio secundum quid tollit ordinationem caritatis secundum quid: ergo diminuit ipsam.

9. Præterea, ex multis actibus peccatorum venialium generatur aliquis habitus. Sed actus peccati venialis impedit actum caritatis. Ergo et habitus venialis peccati impedit habitum caritatis: ergo diminuit ipsum.

10. Præterea, omnis offensiva diminuit dilectionem. Sed

peccatum veniale est quædam offensiva, cum habeat rationem culpæ. Ergo peccatum veniale diminuit dilectionem caritatis.

11. Præterea, Bernardus dicit in quodam serm. de Purific. (serm. II, in fin.), quod non procedere in via Dei est retrocedere. Sed ille qui peccat venialiter, non procedit in via Dei. Ergo retrocedit; quod non esset, nisi veniale diminueret caritatem.

12. Præterea, omnis virtus unita fortior est quam multiplicata; unde et amor unitus fortior est quam ad plura dispersus: propter quod dicit Philosophus (in VIII Ethic., cap. VI), quod impossibile est plures intense diligere. Sed ille qui peccat venialiter, amorem suum dispergit ad alia quam ad Deum. Ergo diminuitur in eo virtus caritatis.

13. Præterea, Proverb., XXIV, 16, dicitur: *Septies in die cadit justus et resurgit*; quod exponit Glossa (ordin. ibid.), de casu qui fit per veniale. Sed per veniale non cadit homo a caritate. Ergo cadit a perfecto gradu caritatis. Diminuit ergo caritas per veniale peccatum.

14. Præterea, per caritatem meretur homo gloriam vitæ æternæ. Sed per veniale peccatum retardatur homo a consecutione vitæ æternæ. Ergo per veniale peccatum diminuitur caritas.

15. Præterea, illa quæ impediunt vitam corporalem vel sanitatem, diminuant ipsam. Sed veniale peccatum est quoddam impedimentum spiritualis vitæ, quæ est per caritatem, ut supra dictum est. Ergo per peccatum veniale diminuitur caritas.

16. Præterea, operatio sequitur formam. Quod ergo impedit actum, diminuit formam. Sed veniale impedit actum caritatis. Ergo diminuit ipsam caritatem.

17. Præterea, fervor est proprium accidens caritatis; unde dicitur Rom., XII, 2: *Spiritu ferventes*. Sed veniale diminuit fervorem caritatis, ut communiter dicitur. Ergo diminuit caritatem.

Sed contra, quod in infinitum distat ab aliquo, additum vel subtractum non diminuit ipsum nec auget; sicut patet de puncto et linea. Sed veniale in infinitum distat a caritate: quia caritas diligit Deum sicut infinitum bonum, veniale autem diligit creaturam sicut quoddam bonum finitum.

Præterea, diminuta caritate diminuitur præmium vitæ æternæ, quod commensuratur quantitati caritatis. Sed veniale peccatum non diminuit præmium vitæ æternæ: alioquin pena ejus esset æterna, scilicet æterna diminutio gloriæ. Ergo peccatum veniale non diminuit caritatem.

Præterea, omne finitum per continuam diminutionem totaliter tollitur. Sed caritas est quidam habitus finitus in anima. Ergo peccatum veniale, si diminuat caritatem, multiplicatum, totaliter tolleret ipsam; quod est inconveniens.

Respondeo dicendum, quod quia augmentum et diminutio considerantur circa quantitatem, oportet ad hujus questionis evidenter considerare, quæ sit quantitas caritatis. Cum autem caritas sit quædam forma, et sit habitus seu virtus, oportet ejus quantitatem dupliciter considerare : uno quidem modo secundum quod est forma ; alio modo secundum quod est talis forma, quæ est habitus vel virtus. Quantitas autem formæ quædam est per accidens, quædam per se. Per accidens quidem, sicut dicitur quanta ratione subjecti, ut albedo ratione superficiæ : sed ista quantitas non habet locum in proposito, quia mens, quæ est subiectum caritatis, non est quanta. Quantitas autem per se alicujus formæ attenditur tripliciter. Uno modo ex parte causæ agentis ; quanto enim fuerit fortior virtus activa, tanto inducit perfectiorem formam, perfectius reducens subiectum de potentia in actum ; sicut magnus calor magis calefacit quam parvus. Alio modo ex parte subjecti, quod quidem perfectius recipit formam ex actione agentis, quanto melius fuerit dispositum ; sicut lignum siccat magis calefit quam viride, et aer quam aqua ab eodem igne. Tertio modo consideratur quantitas alicujus formæ in quantum est virtus vel habitus, ex parte objecti. Virtus enim dicitur magna quæ potest in aliquid magnum. Omnis etiam habitus ex objecto et speciem et quantitatem habet. Si ergo consideremus quantitatem caritatis ex parte objecti, sic nullo modo potest augeri vel minui. Ea enim quorum ratio consistit in aliquo indivisibili, non intenduntur nec remittuntur ; et hæc est ratio quare quælibet species numeri caret intensione et remissione, quia completur per unitatem ; semper enim unitas addita facit speciem. Objectum autem caritatis habet indivisibilem rationem, et consistit in termino ; est enim objectum caritatis Deus, prout est summum bonum et ultimus finis. Sed ex parte causæ agentis et ex parte subjecti caritas potest esse major vel minor. Ex parte quidem agentis, non propter majorem vel minorem virtutem ejus, sed propter sapientiam et voluntatem ipsius, secundum quam diversas mensuras gratiæ et caritatis distribuit hominibus, secundum illud Ephes., iv, 7 : *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*. Ex parte vero subjecti etiam, in quantum homo se magis vel minus per bona opera ad gratiam vel caritatem disponit. Tamen sciendum est, quod bona opera hominis aliter se habent ad quantitatem caritatis quantum ad ipsum fieri caritatis, et aliter quando caritas est jam in perfecto esse : nam opera hominis ante caritatem comparantur ad ipsam et ad quantitatem ejus, non per modum meriti, cum caritas sit merendi principium, sed solum per modum materialis dispositionis ; sed caritate jam habita, ipsa per sua opera meretur augeri, ut aucta, mereatur et perfici, sicut Augustinus dicit (tract. v in Joan.). Veniale autem

peccatum non potest esse causa ut caritas habita diminuat, nec ex parte causæ agentis, scilicet Dei, nec ex parte causæ recipientis, scilicet hominis. Ex parte quidem agentis causa diminutionis esse non potest : quia veniale peccatum non potest mereri diminutionem caritatis, sicut actus ex caritate factus meretur ejus augmentum ; hoc enim meretur aliquis in quod sua voluntas inclinatur. Qui autem peccat venialiter, non sic inclinatur ad creaturam, ut avertatur a Deo aliquo modo : non enim convertitur ad creaturam sicut ad finem, sed sicut ad id quod est ad finem. Qui autem inordinate se habet circa id quod est ad finem, non propter hoc minoratur ejus affectus circa finem : sicut si aliquis inordinate se habeat in sumendo medicinam, non propter hoc minoratur desiderium ejus ad sanitatem. Unde patet quod veniale non meretur diminutionem caritatis jam habitæ. Similiter dicendum, quod nec etiam ex parte subjecti ipsam diminuere potest ; quod ex duobus apparet : primo quidem, quia peccatum veniale non secundum idem est in anima secundum quod inest ei caritas : nam caritas inest animæ secundum superiorem ejus partem, prout ordinatur in aliquid sicut in summum bonum et in ultimum finem ; peccatum autem veniale habet aliquam inordinationem, non tamen attingentem ad ordinem ultimi finis. Unde etiam si esset contrarium, non diminueret caritatem ; sicut nec nigredo in pede dimittit albedinem capitis. Secundo, quia forma in subjecto diminuitur per aliquam mixtionem contrarii, prout dicit Philosophus (Topic., IV, cap. iv), illud esse albius quod est nigro impermixtus. Veniale autem peccatum non habet contrarietatem ad caritatem, quia non respiciunt idem objectum secundum rationem ; non enim veniale est inordinatio circa ultimum finem, qui est objectum caritatis. Et ideo peccatum veniale nullo modo caritatem habitam dimittit. Potest tamen peccatum veniale esse aliqua causa ut a principio minor caritas infundatur, in quantum scilicet impedit actum liberi arbitrii, quo homo ad gratiam suscipiendam disponitur ; et per hunc etiam modum potest impedire ne caritas habita crescat, impediendo scilicet actum meritorium quo quis caritatis augmentum meretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod iste qui peccat venialiter, amat aliquid cum Deo, quod etsi non actu, tamen habitu propter Deum amat.

AD SECUNDUM dicendum, quod caritas potest habere causam sui augmenti meritoriam ex parte hominis, et effectivam ex parte bonitatis divine, cujus est semper promovere ad bonum ; sed non potest habere causam diminutionis, neque meritoriam ex parte hominis, ut dictum est, neque effectivam ex parte Dei : quia ex ipso non est quod homo fiat deterior, ut Augustinus dicit (in lib. LXXXIII Quæstionum).

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procederet, si veniale esset directe causa parvæ caritatis in suo fieri. Non est autem directe causa, sed quasi per accidens, in quantum scilicet impedit actum liberi arbitrii, quo quis disponitur ad caritatem. Actus autem liberi arbitrii requiritur quidem in adultis ad infusionem gratiæ vel caritatis; non autem requiritur ad conservationem habitus jam suscepti; unde impedito actu non diminuitur caritas jam habita.

AD QUARTUM dicendum, quod difficile mobile non est differentia constitutiva habitus: nec enim dispositio et habitus sunt diversæ species, alioquin non posset una et eadem qualitas quæ prius fuit dispositio, postea fieri habitus. Sed facile mobile et difficile mobile se habent sicut perfectum et imperfectum circa eandem rem. Dato autem quod difficile mobile esset differentia constitutiva, adhuc ratio non sequeretur: quia quod aliquis habitus fiat de facili mobilis, potest contingere dupliciter: uno quidem modo per se, quia scilicet non habet ita perfectum esse in subjecto: et sic quidquid diminueret hoc quod est difficile mobile circa habitum, diminueret ipsum habitum. Alio modo per accidens, ex eo scilicet quod inducitur dispositio ad contrarium; ut si dicamus, quod forma aquæ per susceptionem caloris fiat minus de difficili mobilis; et tamen constat quod forma substantialis non diminuitur: et per hunc modum veniale dimittit hoc quod est difficile mobile circa caritatem; et per hunc modum etiam est intelligendum quod quidam dicunt, quod veniale dimittit caritatem quantum ad radicacionem in subjecto, non quidem per se, sed per accidens, ut dictum est.

AD QUINTUM dicendum, quod diminutio cupiditatis dicitur esse nutrimentum sive conservatio caritatis, non autem augmentum; quia scilicet diminutio cupiditatis dimittit venialia, quæ disponunt ad amissionem caritatis.

AD SEXTUM dicendum, quod vapor crassus recipitur in eadem parte aeris in qua recipitur lux; et ideo dimittit lucem: sed veniale non attingit ad summam partem animæ secundum habitudinem ejus ad summum bonum: et ideo non potest diminueri caritatem jam habitam, licet possit impedire magnitudinem ejus in acquirendo ipsam: sicut tenebrositas aeris extra domum existentis, non diminueret claritatem in domo existentem ex causa intrinseca; diminueret autem intensionem claritatis radii venientis ex extrinseco ad domum. Perfectio autem superioris partis animæ quantum ad sui generationem dependet a bona dispositione inferiorum partium, non autem quantum ad sui conservationem; homo enim naturaliter per inferiora et sensibilia ad interiora intelligibilia pertingit; unde etiam defectus visus aut auditus potest impedire acquisitionem scientiæ, non tamen dimittit scientiam jam acquisitam.

AD SEPTIMUM dicendum, quod hoc non est verum universaliter, quod omne quod successive corrumpitur, diminuitur; quia forma substantialis successive amittitur, si consideretur alteratio præcedens, prout Philosophus dicit in VI Physic. quod id quod corrumpitur, corrumpebatur et corrumpetur, et tamen forma substantialis non diminuitur. Sic autem caritas quandoque successive amittitur, si consideretur præcedens dispositio ad amissionem. Sed si consideretur ipsa amissio secundum se, non successive amittitur. Et quod dicit, quod caritas, quia corrumpitur, est subjectum corruptionis, est omnino falsum. Non enim albedo aut aliqua forma dicitur corrumpi quia ipsa sit subjectum corruptionis; sed subjectum albedinis est subjectum corruptionis, in quantum desinit esse album. Similiter etiam dicendum est, quod si accipiatur ipsa corruptio formæ secundum se, prout est in termino motus, idem est corrumpi et nunc primo corruptum esse; sicut idem est illuminari et illuminatum esse. Quando autem primo corruptum est aliquid, tunc non est, ut dicitur in VIII Phys.; et ideo quando caritas corrumpitur, non est.

AD OCTAVUM dicendum, quod inordinatio simpliciter tollit ordinationem caritatis simpliciter, quia attingit animam secundum superiorem partem; et inordinatio secundum quid, tollit secundum quid ordinationem caritatis in aliquo actu, prout ordo caritatis a superiori parte animæ ad inferiores derivatur; sed de ipsa caritate, secundum quod est in suprema parte, nihil dimittit: sicut nigredo quæ est in pede, nihil dimittit de albedine quæ est in capite.

AD NONUM dicendum, quod ex multis peccatis venialibus potest causari aliquis habitus; sed ille habitus nec tollet nec dimittet caritatem: quia nec in eodem est nec circa idem.

AD DECIMUM dicendum, quod peccatum veniale, cum non importet aversionem, proprie loquendo, non habet rationem offensæ.

AD UNDECIMUM dicendum, quod aliquis procedit in via Dei, non solum quando ipsa caritas augetur in actu, sed quando disponitur ad augmentum caritatis: sicut puer non actu crescit toto tempore augmenti; sed quandoque crescit in actu, quandoque disponitur ad augmentum. Et similiter aliquis retrocedit in via Dei, non solum per diminutionem caritatis, sed etiam per hoc quod retardatur a proficiendo, vel etiam per hoc quod disponitur ad casum, quorum utrumque fit per veniale peccatum.

AD DUODECIMUM dicendum, quod amor qui ad multa diffunditur secundum rationem eandem diminuitur: sed diffusio amoris secundum unam rationem, non dimittit amorem qui est secundum aliam rationem: puta, si aliquis habeat multos amicos, non propter hoc minus diligit filium vel uxorem; sed si

amaret multas uxores, minueretur amor qui est ad unam; et si haberet multos filios, minueretur amor qui est ad unigenitum. Per peccatum autem veniale diffunditur amor hominis ad creaturas, non secundum rationem finis, prout amatur Deus; et ideo non diminuitur amor ad Deum in habitu, sed forte in actu.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod per peccatum veniale cadit non quidem a caritate ipsa vel a perfectio gradu caritatis, sed ab aliquo caritatis actu.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod veniale nihil diminuit de gloria, sed solum retardat consecutionem gloriæ; et similiter nihil diminuit de caritate, sed solum retardat actum et augmentum ejus.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod aliqua impediunt perfectionem vel actum sanitatis, quæ tamen non diminuit sanitatem; sicut aliqui sunt cibi difficile digestibiles inquantum impediunt facilem digestionem.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod actus potest diminui dupliciter. Uno modo quantum ad facilitatem agendi, ut scilicet homo non possit tantum agere; et sic quod diminit actum, diminuit principium actus quod est forma. Alio modo quantum ad executionem actus; et sic non oportet quod id quod diminuit actum, diminuat formam: non enim diminuit gravitatem lapidis columna quæ retinet ipsum ne cadat deorsum, nec diminuit virtutem gressivam hominis qui ligat ipsum. Et per hunc modum veniale diminuit actum caritatis, non autem primo modo.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod fervor potest accipi dupliciter. Uno modo secundum quod importat intensionem inclinationis amantis in amatum; et talis fervor est essentialis caritati, et non diminuitur per veniale peccatum. Alio modo dicitur fervor caritatis secundum quod redundat motus (1) dilectionis etiam in inferiores vires, ut quodammodo non solum cor, sed etiam caro exultet in Deum; et talis fervor diminuitur per veniale peccatum absque diminutione caritatis.

ARTICULUS III. — *Utrum peccatum veniale possit fieri mortale.*

Tertio quæritur, utrum peccatum veniale possit fieri mortale. Et videtur quod sic. Dicit enim Augustinus super Joan. (traet. xii) exponens illud: *Qui incredulus est Filio, non videbit vitam. Plura peccata minuta, si negligantur, occidunt.* Sed ex hoc dicitur aliquod peccatum mortale quod occidit spiritaliter. Ergo plura peccata minuta, idest venialia, faciunt mortale.

2. Præterea, super illud Psalm. xxxix: *Multiplicati sunt super capillos capitis mei, dicit Glossa Augustini: Vitasti*

(1) *Al.* in motus.

gravia, cave ne obruaris arena. Per arenam autem intelliguntur peccata minuta, scilicet venialia. Ergo multa peccata venialia obruunt vel occidunt hominem; et sic idem quod prius.

3. Sed dicendum, quod multa venialia dicuntur occidere vel obruere inquantum disponunt ad mortale. — Sed contra, Augustinus dicit in regula (III, cap. v), quod *superbia bonis operibus insidiatur ut pereant; et sic etiam videtur quod etiam bona opera sint aliqua dispositio ad peccatum mortale; et tamen non dicuntur occidere vel obruere.* Ergo nec peccata venialia ratione prædicta possunt dici obruere vel occidere. Videtur ergo quod per se veniale fiat mortale.

4. Præterea, veniale est dispositio ad mortale. Sed dispositio fit habitus, secundum Philosophum in Prædicamentis (in prædicam. qualitatis, non remote a princ.). Ergo veniale fit mortale.

5. Præterea, motus sensualitatis est veniale peccatum. Sed adveniente consensu rationis fit mortale, ut patet per Augustinum (in lib. de Trin., XII, cap. xii). Ergo veniale peccatum potest fieri mortale.

6. Præterea, contingit in ipsa ratione superiori esse aliquem motum infidelitatis ex surreptione, qui est peccatum veniale. Consensus autem superveniens non destruit essentialiter prioris motus, qui erat veniale peccatum; et tamen facit peccatum mortale. Ergo veniale potest fieri mortale.

7. Præterea, peccatum veniale et mortale quandoque differunt secundum diversos personarum gradus. Dicitur enim in Decret., dist. xxv, quod non concordare discordes est peccatum veniale laico; sed Episcopo videtur esse peccatum mortale, quia propter hoc degradatur, ut videtur dist. lxxx. Persona autem inferioris gradus potest transferri in superiorem gradum. Ergo peccatum veniale potest fieri mortale.

8. Præterea, secundum Chrysostomum (homil. lxxxvii in Matth., a med.) risus et joelatio sunt peccata venialia. Sed risus fit peccatum mortale: dicitur enim Prov., xiv, 13: *Risus dolori miscabitur, et extrema gaudii luctus occupat;* Glossa: *perpetuus;* qui tamen non debetur nisi peccato mortali. Ergo veniale peccatum potest fieri mortale.

9. Præterea, quæcumque non distinguuntur nisi per accidens, unum potest fieri alterum. Sed veniale et mortale non distinguuntur nisi per accidens: ea enim quæ per se distinguuntur, non transmutantur in invicem; veniale autem et mortale in invicem transmutantur; quia nihil adeo est veniale quin fiat mortale dum placet; et similiter omnis culpa mortalis per confessionem fit venialis. Ergo veniale peccatum potest fieri mortale.

10. Præterea, minimum bonum per accessum ad Deum fit

maximum; sicut motus liberi arbitri per informationem gratiæ fit meritorius. Ergo per recessum a Deo minimum malum potest fieri maximum. Minimum autem malum in genere peccatorum est veniale, maximum autem est peccatum mortale. Ergo veniale potest fieri mortale.

11. Præterea, Boetius dicit in lib. de Consolat. (IV, prosa vi, a med.), quod peccata se habent ad animam sicut languores ad corpus. Sed minimus languor per augmentum potest fieri maximus. Ergo minimum peccatum, scilicet veniale, potest fieri maximum, scilicet mortale.

12. Præterea, ordines Angelorum formaliter constituuntur per dona gratiarum. Sed ordines angelorum differunt specie. Ergo et dona gratiarum specie differunt. Sed per augmentum meriti aliquis qui primo merebatur assumi ad inferiorem ordinem angelorum, postea mereatur assumi ad superiorem. Ergo minor gratia fit major, licet specie differant. Pari ergo ratione peccatum veniale potest fieri mortale.

13. Præterea, status innocentie non in infinitum excedit statum nature corrupte. Sed quilibet motus venialis in statu innocentie fuisset mortalis. Ergo et modo in statu nature corrupte veniale potest fieri mortale.

14. Præterea, magis differt bonum et malum, quam duo mala, scilicet veniale et mortale: quia bonum et malum differunt genere, duo autem mala in genere conveniunt: bonum enim et malum sunt genera aliorum, ut dicitur in Prædicationis (in Postprædicam., in cap. de oppositis, in fin.). Sed eadem actio numero potest esse bona et mala: puta, cum servus dat eleemosynam cum murmure, ex mandato domini ex caritate præcipientis. Ergo multo magis eadem actio numero potest esse veniale et mortale peccatum.

15. Præterea, peccatum est quoddam pondus animæ, secundum illud Psalm. xxxvii, 5: *Iniquitates meae supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Sed minimum pondus per additionem potest tam grave fieri ut superet virtutem portantis. Ergo veniale peccatum per additionem potest fieri mortale et excludit virtutem.

16. Præterea, secundum Augustinum (XII de Trin., cap. xii) talis est progressus in unoquoque peccato qualis in peccato primorum parentum; ita quod sensualitas tenet locum serpentis, ratio inferior locum mulieris, superior vero ratio locum viri. Sed non poterat fieri quod vir comederet de ligno vetito quin peccaret mortaliter. Ergo in superiori ratione non potest esse nisi peccatum mortale. Quod ergo est veniale in inferiori parte, cum venerit ad superiorem, fiet mortale.

17. Præterea, si habitus est damnabilis, et actus ex illo procedens damnabilis erit. Sed in infideli non baptizato, cui non est remissum originale peccatum, manet habitus primæ

damnationis, ad quem pertinet corruptio fomitis. Ergo etiam primi motus ex tali corruptione provenientes sunt eis damnabiles et peccata mortalia: qui tamen constat quod secundum se sunt peccata venialia. Ergo peccatum veniale potest fieri mortale.

1. Sed contra, ea quæ in infinitum differunt, non transeunt in invicem. Sed peccatum mortale et veniale differunt in infinitum; nam uni debetur poena temporalis, alii æterna. Ergo peccatum veniale non potest fieri mortale.

2. Præterea, ea quæ differunt genere vel specie, non transeunt in invicem. Sed veniale et mortale differunt genere, vel etiam specie. Ergo veniale nunquam potest fieri mortale.

3. Præterea, una privatio non fit alia; cæcitas enim nunquam fit surditas. Sed mortale includit privationem finis, veniale autem privationem ordinis ad finem. Ergo veniale nunquam potest fieri mortale.

Respondeo dicendum, quod ista questio triplicem potest habere intellectum. Uno enim modo potest intelligi utrum unum et idem peccatum numero quod prius fuit veniale, postmodum possit fieri mortale. Secundo potest intelligi, utrum peccatum quod ex genere suo est veniale, possit aliquo modo fieri mortale. Tertio modo potest intelligi, utrum multa peccata venialia faciant unum peccatum mortale.

Si ergo primo modo intelligatur, dicendum est quod peccatum veniale non potest fieri mortale. Cum enim peccatum, secundum quod nunc loquimur, importet actum malum moraliter (1), oportet ad hoc quod sit unum et idem peccatum numero, quod sit unus actus moraliter. Est autem actus aliquis moralis ex hoc quod est voluntarius: unde unitas actus moralis consideranda est secundum voluntatem. Contingit enim quandoque quod actus est unus numero secundum quod est in genere nature, qui tamen non est unus secundum quod est in genere moris, propter diversitatem voluntatis: puta, si aliquis vadens continue ad Ecclesiam, in prima parte motus intendat inanem gloriam, in secunda vero intendat Deo servire. Sic ergo contingit quidem in uno actu secundum speciem nature, quod in prima parte sit peccatum veniale, et in secunda peccatum mortale, si voluntas in tantas libidines excrescat, ut faciat opus peccati venialis etiam in contemptum Dei, puta loqui verbum otiosum, vel aliquid huiusmodi: sed sic non est unum peccatum sed duo, quia non est unus actus secundum genus moris.

Si vero intelligatur questio secundo modo, sic dicendum est, quod id quod est peccatum veniale ex genere, potest fieri peccatum mortale, non quidem ex genere, sed ex fine. Ad cuius evidentiam considerandum est, quod cum actus exterior

(1) *Al. hic et infra mortaliter.*

perneat ad genus moris secundum quod est voluntarius, in actu morali possunt considerari duo objecta: scilicet objectum exterioris actus, et objectum interioris. Quæ quidem quandoque sunt unum; puta cum aliquis volens ire ad aliquem locum vadit illuc: quandoque vero sunt diversa, et contingit quod alterum est bonum et alterum malum; sicut cum aliquis dat eleemosynam volens placere hominibus, objectum exterioris actus est bonum; objectum autem interioris actus est malum; et quia actus exterior constituitur in genere moris in quantum est voluntarius, oportet quod formaliter consideretur species moralis actus secundum objectum interioris actus; nam species actus consideratur secundum objectum; unde Philosophus dicit in V Ethic., quod ille qui ut mœchetur furatur, magis est mœchus quam fur. Sic ergo aliquis actus exterior qui secundum speciem suam quam habet ab objecto interiori, est peccatum veniale, secundum objectum interioris actus transit in speciem mortalis peccati, sicut cum aliquis dicit verbum otiosum intendens provocare ad libidinem. Contingit etiam quod aliquid est secundum se peccatum veniale non propter objectum, sed propter imperfectionem suam; puta, motus concupiscentiæ in adulterium, qui est in sensualitate, est quidem quantum ad objectum in genere peccati mortalis; sed quia non perfecte attingit ad malitiam moralem, quia est sine deliberatione rationis, ideo non potest esse peccatum mortale (1), quod est completum malum in genere moris. Contingit autem tale peccatum fieri mortale, si completionem obtineat; puta superveniente deliberato consensu rationis.

Si vero tertio modo intelligatur, sic dicendum est, quod directe quidem et efficienter multa peccata venialia non faciunt unum peccatum mortale, ita scilicet quod multa peccata venialia habeant reatum unius peccati mortalis; quod patet duplici ratione. Primo quidem, quia quodcumque ex multis aggregatis fit aliquid unum, oportet esse eandem rationem quantitatis utrobique; sic autem ex multis parvis lineis fit una linea; ubi vero est alia ratio quantitatis, ex multis non fit unum; non enim ex multis numeris fit una linea, nec e converso. Peccatum autem veniale non habet eandem rationem magnitudinis cum mortali; nam quantitas peccati mortalis est per aversionem a fine ultimo; quantitas autem peccati venialis est secundum aliquam deordinationem circa ea quæ sunt ad finem. Secundo, quia veniale peccatum non diminuit caritatem, ut dictum est supra, quam peccatum mortale tollit. Dispositive tamen multa venialia inducunt ad mortale faciendum, quia ex multiplicatione actuum generatur habitus, et crescit aviditas et delectatio in peccato; et intantum potest crescere quod facilius inclinatur ad peccandum mortaliter. Tamen ista disposi-

(1) *At.* morale.

tio non præexigitur ex necessitate ad peccatum mortale; quia etiam venialibus non precedentibus potest homo peccare mortaliter; et prædicta dispositione venialium præcedente, per caritatem potest homo peccato mortali resistere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod multa peccata minuta occidunt dispositive, ut dictum est.

Et similiter dicendum AD SECUNDUM.

AD TERTIUM dicendum, quod bona opera non disponunt ad peccandum mortaliter, sicut peccata venialia disponunt; sed possunt esse occasio quædam per accidens.

AD QUARTUM dicendum, quod dispositio comparatur ad habitum sicut imperfectum ad perfectum: sed hoc contingit dupliciter. Uno modo quod perfectum et imperfectum sint in eadem specie, et sic dispositio fit habitus. Alio modo sic quod perfectum et imperfectum sint in diversis speciebus; et sic dispositio nunquam fit illud ad quod disponit: non enim calor fit forma ignis; et similiter nec peccatum veniale fit mortale.

AD QUINTUM dicendum, quod ille motus qui fuit in sensualitate peccatum veniale, nunquam fiet mortale peccatum; sed ipse consensus superveniens erit peccatum mortale per se.

AD SEXTUM dicendum, quod surreptio infidelitatis non semper est in superiori ratione; sed quandoque potest esse in imaginatione, puta cum aliquis imaginatur tres personas in divinis sicut tres homines, et movetur subito ad credendum; quandoque autem in ratione inferiori, puta cum aliquis considerat aliqua in creaturis repugnancia fidei Trinitatis; quandoque autem in superiori ratione, puta cum aliquis subito immediate incipit cogitare de Trinitate personarum in divinis, talis surreptio est in superiori ratione, et est peccatum veniale; consensus autem superveniens est alius motus: et ita non sequitur quod sit idem peccatum veniale et mortale.

AD SEPTIMUM dicendum, quod persona est permanens, et ideo potest in altiore gradum moveri; sed peccatum est actus statim transiens; unde non est simile.

AD OCTAVUM dicendum, quod luctus extremus occupat extrema gaudii, non cujuslibet, sed ejus gaudii quo quis fruitur creatura.

AD NONUM dicendum, quod peccatum mortale ex suo genere semper est mortale, et nunquam fit veniale peccatum, si accipiatur veniale ex genere. Quod autem dicitur, penitentiam facere de mortali peccato veniale, æquivoce sumitur veniale, sicut patet per distinctionem venialis supra, art. 4, positam.

AD DECIMUM dicendum, quod minimum bonum potest intelligi in genere actuum humanorum, actus qui est bonus ex genere, sed non est meritorius, quia non est gratia informati. Hic autem actus idem numero nunquam fit actus meritorius,

qui potest dici maximum bonum in genere humanorum actuum, sicut nec veniale nunquam fit mortale.

AD UNDECIMUM dicendum, quod ægritudo, sicut et sanitas, non est actus, sed dispositio vel habitus; unde eadem numero existens potest transferri de imperfectiori ad perfectius. Sed peccatum est actus transiens; et ideo quantum ad hoc non est simile; sed similitudo attenditur solum quantum ad hoc quod sicut languor est deordinatio naturæ, ita peccatum est deordinatio actus.

AD DUODECIMUM dicendum, quod cum ordo in Angelis ponatur pars hierarchiæ, quæ est sacer principatus, manifestum est quod ordo essentialiter consistit in dono gratiæ; et secundum differentiam donorum gratuitorum ordines distinguuntur; licet distinctio naturalium bonorum præsupponatur materialiter et dispositive. Sed notandum est, quod donum gratiæ potest considerari dupliciter. Uno modo quantum ad hoc quod unit Deo; et quantum ad hoc non distinguuntur ordines Angelorum, sed omnes conveniunt; unde Dionysius dicit (cap. III cœlestis Hierarch.), quod tota hierarchia Angelorum est ad Deum quantum possibile est similitudo et unitas. Alio modo potest considerari donum gratiæ in quantum ordinat ad opus; et secundum hoc gratia diversificatur in diversis ordinibus prout ad diversa officia ordinantur. Homines autem ad hoc dicuntur assumi ad ordines Angelorum, non ratione officiorum, sed propter mensuram gloriæ et fructus divini; unde non sequitur quod in omnibus gratia specie differat secundum diversum perfectionis statum.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod in stata innocentie homo non poterat venialiter peccare, non quidem ita quod non posset facere ea quæ sunt venialia ex genere, quæ sibi essent mortalia; sed quia omnia illa quæ sunt venialia ex genere facere non poterat: non enim poterat in eo esse inordinatio in inferioribus circa ea quæ sunt ad finem, nisi præcederet in eo inordinatio in superiori parte respectu finis.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod actio ministri et actio domini ex diversa voluntate procedit; unde moraliter non est una actio.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod in omnibus ponderibus corporalibus est una ratio quantitatis, non autem in peccato mortali et veniali; unde ratio non sequitur.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod vir gustando de ligno scientiæ boni et mali fecit contra præceptum divinum; et ideo peccavit mortaliter: et similiter ratio superior quocumque peccat faciens contra præceptum divinum, peccat mortaliter; sed non semper peccat contra præceptum divinum, et ideo ratio non sequitur.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod illud est falsum quod

proponebatur, scilicet quod si habitus est damnabilis, et actus: peccatum enim mortale non consistit in habitu, sed in actu. Unde si ex multis actibus peccatorum mortalium generetur aliquis habitus, non oportet quod omnis motus qui sequitur ex inclinatione illius habitus, sit peccatum mortale; nullus enim est habens ita confirmatum habitum luxuriæ vel alterius vitii, quin aliquando secundum rationem motibus ejus resistat; et tamen stultum esset dicere, quod talis motus imputaretur ad peccatum mortale ei qui resistit. Unde licet habitualis concupiscentia sit damnabilis in infideli nondum baptizato, non tamen oportet quod quilibet motus concupiscentiæ sit damnabilis per modum peccati mortalis. Et tamen fomes non dicitur concupiscentia habitualis positive, sed privative, sicut supra dictum est, quæst. v, art. 1 et 2, per remotionem scilicet originalis justitiæ; unde motus qui sequitur ex ipsa potentia naturali, non oportet quod semper sit peccatum, nedum quod sit peccatum mortale. Non est ergo dicendum quod motus primi sensualitatis in infidelibus sint peccata mortalia, quia multo magis essent peccata mortalia fidelibus: quia in uno et eodem actu plus peccat fidelis quam infidelis, ceteris paribus, ut patet per illud Apostoli ad Heb., x, 29: *Quanto putatis eum deteriora mereri supplicia qui sanguinem testamenti pollutum duxerit?* et II Petri, ii, 21, dicitur: *Melius erat eis viam veritatis non cognoscere, quam post agnitam retroire ab eo quod traditum erat illis sancto mandato.*

Ad ea vero quæ in contrarium objiciuntur, patet (1) responso ex his quæ supra, in corp. art., dicta sunt.

ARTICULUS IV. — *Utrum circumstantia faciat de peccato veniali mortale.* (I-II part. quæst. LXXXVIII, art. 5.)

Quarto quæritur, utrum circumstantia faciat de peccato veniali mortale. Et videtur quod sic. Dicit enim Augustinus in sermone de Purgatorio (serm. IV in die Animarum, aliq. a princ.), quod si diu teneatur iracundia, et ebrietas si assidua sit, transiunt in numerum mortalium peccatorum. Sed hujusmodi sunt peccata venialia ex suo genere; alioquin semper essent peccata mortalia. Ergo peccatum veniale ex circumstantia assiduitatis vel diuturnitatis fit mortale.

2. Præterea, delectatio morosa est peccatum mortale, ut Magister dicit (xxv dist. IV lib. Sentent.). Sed si non sit morosa, est veniale peccatum. Ergo circumstantia morositatis facit de veniali peccato mortale.

3. Præterea, plus differunt bonum et malum in actibus humanis, quam peccatum veniale et mortale: quia bonum et malum differunt genere; sunt enim genera aliorum, ut dicitur in Prædicamentis (in Postprædicam., cap. IV de oppositis, in

(1) *Al. redundant ex dietis.*

fin.). Peccatum autem veniale et mortale, cum utrumque sit malum, conveniunt in genere. Sed circumstantia facit de bono actu malum. Ergo multo magis circumstantia facit de peccato veniali mortale.

4. Præterea, inter alias circumstantias ponitur *propter quid*, quæ quidem circumstantia pertinet ad finem. Sed propter finem peccatum veniale fit mortale, ut dictum est, art. præced. Ergo circumstantia de veniali facit mortale.

Sed contra, circumstantia est accidens actus moralis, sicut ipsum nomen sonat. Sed esse mortale peccatum pertinet ad speciem peccati. Cum ergo nullum accidens constituat speciem ejus cujus est accidens, videtur quod circumstantia non possit de veniali peccato facere mortale.

Respondeo dicendum, quod actus moralis dicitur bonus vel malus ex genere secundum suum objectum. Supra hanc autem bonitatem et malitiam potest ei duplex bonitas vel malitia advenire: una quidem ex intentione finis, alia ex circumstantia. Et quia finis est primum objectum voluntatis, ideo interior actus consequitur speciem ex fine; et si interior actus ex fine habet rationem peccati mortalis, transibit actus exterior in speciem interioris actus, et efficitur peccatum mortale, sicut supra, art. præced., dictum est. Sed circumstantia non semper dat speciem actui morali, sed solum tunc quando novam deformitatem addit ad aliam speciem peccati pertinentem: puta, cum aliquis super hoc quod accedit ad non suam, accedit ad eam quæ est alterius, et sic incidit ibi deformitas injustitiæ; unde illa circumstantia dat novam speciem, et proprie loquendo, jam non est circumstantia, sed efficitur specifica differentia actus moralis. Si ergo circumstantia addita addat talem deformitatem quæ sit contra præceptum Dei, tunc faciet id quod est veniale ex genere, esse mortale. Id ergo quod est peccatum veniale ex genere non potest fieri mortale per circumstantiam quæ manet in ratione circumstantiæ, sed solum per circumstantiam (1) quæ transit in aliam speciem. Sed contingit quandoque quod aliquid est veniale non ex suo genere, scilicet ex parte objecti, sed magis propter imperfectionem actus, quia non pertingit usque ad deliberatum consensum rationis qui complet rationem moralis actus; et tunc talis circumstantia quæ est completiva moralis actus facit de veniali peccato mortale, puta deliberatus consensus superveniens.

Ad primum ergo dicendum, quod iracundia importat motum ad nocendum proximo. Inferre autem proximo nocementum, ex suo genere est peccatum mortale, quia repugnat caritati quantum ad dilectionem proximi; sed quando motus sistit in appetitu inferiori, et ratio non consentit ut nocementum grave proximo inferat, est peccatum veniale propter imper-

(1) *Al.* sed solum circumstantia.

fectionem actus; sed si diu teneatur, non potest esse quin deliberatio rationis superveniat. Intellegitur autem tenori diu non quodcumque diu durat, sed quia potest aliquis per rationem resistere; et tunc motus iracundiæ non tenetur etiam si diu duret (1). Similiter dicendum est de ebrietate: quia ebrietas, quantum in se est, avertit rationem a Deo in actu, ut scilicet ratio ebrietate durante non possit in Deum converti. Et quia homo non tenetur rationem suam semper in Deum convertere actu, propter hoc ebrietas non semper est peccatum mortale; sed quando homo assidue inebriatur, videtur quod non curet quod ratio sua convertatur ad Deum, et in statu tali ebrietas est peccatum mortale: sic enim videtur quod conversionem rationis ad Deum contemnat propter delectationem vini.

Ad secundum dicendum, quod similiter dicendum est de delectatione morosa, sicut et de iracundia diu manente.

Ad tertium dicendum, quod circumstantia quando transfert bonum actum in malum, constituit novam speciem peccati, et sic transfert in aliud genus moris; et in tali etiam casu potest de veniali peccato facere mortale.

Ad quartum dicendum, quod finis, in quantum est objectum actus, dat speciem actui morali, et hac ratione potest facere de veniali mortale.

ARTICULUS V. — *Utrum in ratione superiori possit esse veniale peccatum.* (I-II part., quæst. lxxxv, art. 10.)

Quinto quaeritur, utrum in ratione superiori possit esse veniale peccatum. Et videtur quod non. Dicit enim Augustinus in XII de Trinit. (cap. vii et cap. xii, in fin.), quod ratio superior inhaeret rationibus æternis. Ex quo videtur quod in ratione superiori non sit peccatum nisi per aversionem a rationibus æternis. Sed omne tale peccatum est peccatum mortale. Ergo in ratione superiori non potest esse peccatum nisi mortale.

2. Præterea, peccatum in aliqua potentia non potest esse nisi per aliquam deordinationem actus in comparatione ad suum objectum; sicut peccatum in actu visivæ potentiæ esse non potest nisi per comparationem ad colorem. Sed objectum superioris rationis est finis ultimus, quod est bonum æternum. Ergo peccatum in superiori ratione esse non potest nisi per deordinationem circa finem ultimum. Sed omne tale peccatum est peccatum mortale: nam veniale peccatum est circa ea quæ sunt ad finem, mortale vero circa finem, ut supra, art. i hujus quæst., dictum est. Ergo in ratione superiori non potest esse peccatum nisi mortale.

3. Præterea, superior ratio est quæ participat lumen gratiæ. Sed lux gratiæ virtuosior est quam lux corporalis. Lux autem

(1) *Al.* etiam diu si duret.

corporalis nisi corrumpatur vel diminatur, non deficit in suo actu: unde multo minus lux spiritualis. Ergo in superiori (1) ratione non potest esse aliquis actus deficiens, nisi vel corrupta gratia vel diminuta. Sed per veniale peccatum neque tollitur gratia neque diminuitur, ut supra (loc. cit.) dictum est. Ergo defectus venialis peccati non potest esse in superiori ratione.

4. Præterea, objectum superioris rationis est bonum fruendum, quod est bonum æternum. Sed sicut Augustinus dicit (in lib. LXXXIII Qu., quæst. xxx, parum a princ.), omnis humana perversitas est frui utendis, vel uti fruendis. Ergo peccatum in superiori ratione non potest esse nisi per hoc quod utitur fruendo, quod est Deus. Sed hoc est diligere aliquid magis quam Deum, quod facit peccatum mortale: nam uti est referre aliquid in alterum sicut ad finem. Ergo in superiori ratione non potest esse nisi peccatum mortale.

5. Præterea, ratio superior et inferior non sunt diversæ potentie; sed differunt per hoc quod ratio superior procedit ex rationibus æternis, ratio vero inferior ex rationibus temporalibus, ut habetur apud Augustinum (XIII de Trin., cap. XII). Sed non potest esse peccatum dum proceditur ex rationibus æternis, nisi per hoc quod aliquis errat circa rationes æternas; quod semper est peccatum mortale. Ergo in superiori ratione non potest esse peccatum veniale, sed solum mortale.

6. Præterea, secundum Philosophum in lib. de Anima (lib. III, com. LI), ratio est semper recta. Sed peccatum opponitur rectitudini. Ergo in ratione superioris non potest esse peccatum veniale.

7. Præterea, Philosophus dicit in I Ethic. (cap. ult., a med.), quod laudamus rationem continentis et incontinentis; et sic tam in bonis quam in malis ratio laudatur. Sed in illo quod laudatur, non est peccatum. Ergo in ratione non est peccatum nec mortale nec veniale.

8. Præterea, ratio deliberationem importat. Si ergo aliquod peccatum sit in ratione, oportet quod sit in ea per deliberationem; quia omne quod est in altero, est in eo per modum ejus in quo est. Sed peccatum quod est ex deliberatione, est ex industria sive ex certa malitia, quod est maxime mortale, cum sit peccatum in Spiritu sanctum. Ergo in ratione superiori non potest esse nisi peccatum mortale.

9. Præterea, ad rationem superiorem pertinet consulere rationes æternas. Sed consilium est deliberatio quædam. Ergo superior ratio nunquam peccat nisi ex deliberato consensu; et sic idem quod prius.

10. Præterea, propter contemptum veniale peccatum fit mortale, ut supra dictum est. Sed hoc non videtur esse sine contemptu quod aliquis ex deliberatione peccet. Videtur ergo

(1) *Id.* in inferiori.

quod peccatum superioris rationis, cum sit ex deliberatione, nunquam sit veniale, sed semper sit mortale.

11. Præterea, in inferioribus viribus animæ invenitur peccatum veniale ex surreptione. Sed peccatum, secundum quod fit in superiori ratione ex surreptione non potest esse veniale, ut videtur. Ergo in superiori ratione nullo modo potest esse peccatum veniale. Probatio mediæ. Peccatum quod fit ex surreptione, superveniente deliberato consensu, de veniali fit mortale, per hoc quod ratio deliberans applicat aliquid aliud majus bonum, contra quod agere est majus peccatum: puta, cum insurgit concupiscentia ex surreptione, consideratur in objecto quod concupiscitur, solum ratio delectationis; cum vero ratio deliberat, considerat aliquid altius, scilicet legem Dei repugnantem concupiscentiæ, quam contemnendo per concupiscentiam peccat homo mortaliter. Sed nihil potest accipi altius quam objectum superioris rationis, quod est bonum æternum. Ergo si peccatum ex surreptione circa proprium objectum esset veniale, in superiori ratione non posset fieri mortale per deliberatum consensum. Sed constat quod per deliberatum consensum est mortale. Ergo etiam si sit ex surreptione, est mortale. Nullo ergo modo potest esse peccatum veniale in superiori ratione.

12. Præterea, ratio superior est principium spiritualis vitæ, sicut cor in animali est principium vitæ corporalis; unde et cordi comparatur, secundum illud Prov., IV, 23: *Omni custodia serva cor tuum: quoniam ab ipso vita procedit*. Sed in corde non potest esse aliqua ægritudo quæ non sit mortalis. Ergo nec in superiori ratione est aliquid peccatum veniale, sed mortale tantum.

Sed contra, Augustinus dicit (in XII de Trin., cap. XII), quod omnis consensus in actum pertinet ad rationem superiorem. Sed aliquis consensus in actum est peccatum veniale, utpote cum aliquis consentit ut dicat verbum otiosum; consensus enim in veniale peccatum est veniale, sicut consensus in mortale est mortale. Ergo in superiori ratione potest esse peccatum veniale.

Præterea, sicut voluntas in bono, ita ratio delectatur in vero. Sed voluntas potest peccare venialiter, si diligit bonum creatum infra bonum increatum. Ergo ratio superior potest peccare venialiter, si delectetur in vero creato infra verum increatum.

Respondeo dicendum, quod cum ratio sit directiva appetitus, dupliciter convenit esse peccatum in ratione. Uno modo quantum ad actum proprium rationis, utpote cum in aliquo errat adhærendo falso, dimisso vero. Alio modo ex hoc quod appetitus post deliberationem rationis in aliquid inordinate fertur; et si quidem deliberatio rationis sumitur in aliquibus ratio-

nibus temporalibus, puta quod aliquid sit utile vel inutile, deccens vel indeccens secundum opinionem hominum, dicitur esse peccatum in inferiori ratione; si vero deliberatio fiat per rationes aeternas, puta quia est concordans vel discordans præcepto divino, dicitur esse peccatum in ratione superiori. Nam ratio superior dicitur quæ rationibus aeternis inhæret, ut dicit Augustinus (XII de Trin.). Dupliciter autem eis inhæret: scilicet et conspiciendis eis, et consulendis eis. Inhæret quidem conspiciendis eis ut objecto proprio; eis autem consulendis inhæret tamquam medio, quod applicat ad dirigendum appetitum, seu actionem. Utroque autem modo potest in superiori ratione esse peccatum veniale et mortale. Nam in quantum inhæret rationibus aeternis conspiciendis, quæ sunt proprium ejus objectum, potest habere et actum deliberatum et actum non deliberatum, qui surreptio dicitur. Quamvis enim rationis sit deliberare, necesse est tamen quod in omni deliberatione includatur absoluta consideratio. Nam deliberatio nihil est aliud quam quedam discursio et quodammodo mobilis consideratio. In omni autem motu invenitur aliquid indivisibile, sicut et in tempore invenitur instans, et in linea punctus. Si ergo in superiori ratione circa proprium objectum fuerit peccatum ex surreptione, erit peccatum veniale; puta, cum aliquis subito apprehendit tanquam impossibile Deum trinum et unum. Non enim est hoc acte peccatum mortale quam ratio advertat hoc esse contra mandatum Dei: de ratione enim peccati mortalis est quod sit contra præceptum Dei. Cum ergo per deliberationem perceperit ratio, quod discredat est contra præceptum Dei, efficitur mortale, si discredat. In eo vero quod inhæret rationibus aeternis tamquam medio, eas consulendo, non potest esse peccatum ex surreptione, quia ipsum consilium deliberationem importat; potest tamen nihilominus etiam hoc modo in ratione superiori esse peccatum veniale et mortale. In consulendo enim querimus et per quod aliquid fieri possit, et per quid aliquid melius fiat. Dupliciter ergo in consulendo rationes aeternas potest esse peccatum. Uno modo in quantum secundum hujusmodi deliberationem acceptatur aliquid quod est omnino contrarium fini, ut eo posito non possit ad finem perveniri; et tunc est peccatum mortale; puta, cum aliquis deliberans fornicationem esse contra legem Dei, nihilominus eam eligit, peccat mortaliter. Cum vero acceptatur aliquid quod non excludit finem, sed tamen sine eo melius ad finem perveniri possit, quia in aliquo retardat a fine, vel disponit ad contrarium finis; tunc est peccatum veniale; puta, cum aliquis dicit verbum otiosum, etiam deliberans quod est peccatum veniale disponens ad mortale, et in aliquo deficiens a rectitudine justitiæ, quæ ducit ad Deum.

Ad PRIMUM ergo dicendum, quod non oportet quod quan-

documque ratio superior peccat, hoc sit per aversionem a rationibus aeternis; quia quandoque peccat approbando aliquid quod non est contrarium rationibus aeternis, ut dictum est, in corp. art.

Ad SECUNDUM dicendum, quod circa finem potest esse inordinatio dupliciter; aut quia receditur a fine, et hoc est peccatum mortale; aut quia acceptatur aliquid a fine retardans, et hoc est peccatum veniale.

Ad TERTIUM dicendum, quod lux corporalis agit ex necessitate naturæ: et ideo quamdiu manet integra, semper agit, et nunquam habet actum diminutum; sed usus caritatis et gratiæ subjacet arbitrio voluntatis; unde non semper homo habens caritatem utitur perfectione ejus; sed quandoque agit aliquem actum diminutum.

Ad QUARTUM dicendum, quod Augustinus loquitur de peccato mortali, quod est perversitas et malum simpliciter; peccatum autem veniale non proprie potest dici perversitas, nec est malum nisi secundum quid, ut supra dictum est.

Ad QUINTUM dicendum, quod quando ratio procedens ex rationibus aeternis acceptat aliquid contrarium illis rationibus, peccat mortaliter; sed quandoque peccat, non quia sit contrarium illud quod acceptat, sed quia est disponens ad contrarium, et retardans.

Ad SEXTUM dicendum, quod ratio semper dicitur recta vel secundum quod se habet ad prima principia, circa quæ non errat, vel quia error non evenit ex proprietate rationis, sed magis ex ejus defectu. Ex proprietate vero phantasie consequitur error, in quantum apprehendit similitudines rerum absentium.

Ad SEPTIMUM dicendum, quod tam continens quam incontinens habet rationem rectam ad minus in universali; quia et incontinens iudicat esse malum per rationem rectam, acceptare delectationem inhonestam, licet ab hac consideratione universali deficiat propter passionem. Non tamen sequitur propter hoc quod cuiuslibet peccatoris ratio in universali laudetur; quia interponitur etiam extra passionem existens iudicat ut bonum delectatione inhonesta uti, tanquam perversa ratione utens.

Ad OCTAVUM dicendum, quod etsi ratio deliberet, tamen necesse est quod habeat aliquam considerationem, quæ includitur in ipsa deliberatione, ut dictum est. Nec tamen oportet quod quodcumque ex deliberatione peccat, peccet ex certa malitia, sed solum tunc quando acceptat aliquid contrarium virtuti, ut dicitur in VII Ethic. Veniale autem peccatum non contrariatur virtuti. Cum ergo ex deliberatione consentit aliquis in veniale peccatum, non propter hoc peccat ex malitia.

Et per hoc patet solutio AD NONUM.

AD DECIMUM dicendum, quod deliberatus consensus non causat Dei contemptum, nisi illud in quod consentit, acceptetur ut contrarium Deo.

AD UNDECIMUM dicendum, quod objectum superioris rationis, quod est altissimum, potest considerari et secundum cognitionem superiorem, et secundum cognitionem inferiorem. Nam cognitio quam Deus habet de bono æterno, quod est ipse, est supra cognitionem quam homo habet de eo per rationem humanam; et ideo homo in sua cognitione rectificatur per cognitionem divinam, in quantum credit revelationi divinæ. Cum vero aliquis subito apprehendit Deum non esse trinum et unum, apprehendit hoc secundum rationem humanam; et est peccatum veniale. Cum vero deliberat, applicat ad hoc cognitionem divinam, considerans quod hoc est contra id quod Deus revelavit, quod aliquis discedat unitatem illius Dei; et ideo fit mortale, quasi reductum in contrarietatem alioris medi.

AD DODECIMUM dicendum, quod infirmitas immutans naturalem complexionem cordis, aut aliquid ab eo abiciens, semper est mortalis; sed infirmitas inducens inordinationem aliquam in motu ejus, non semper est mortalis; et similiter peccatum auferens caritatem a superiori ratione est mortale; non autem peccatum quod facit inordinationem in aliquo actu.

ARTICULUS VI. — *Utrum in sensualitate possit esse peccatum veniale.*

Sexto quæritur, utrum in sensualitate possit esse peccatum veniale. Et videtur quod non. Dicit enim Ambrosius (lib. de Noe et arca, cap. XII, a med.), quod illud solum est capabile virtutis quod est capabile vitii. Sed sensualitas non est capabilis virtutis; significatur enim per serpentem, ut Augustinus dicit (in XII de Trinit., cap. XII et XIII). Quia ergo sensualitas non potest esse causa virtutis, ergo nec vitii.

2. Præterea, secundum Augustinum (lib. de duabus Animabus, cap. X et XI, et I Retract., cap. IX), omne peccatum in voluntate est, quia non nisi voluntate peccatur. Sed sensualitas est alia a voluntate. Ergo sensualitas non est peccatum veniale.

3. Præterea, peccatum in brutis non invenitur. Sed sensualitas est communis nobis et brutis. Ergo in sensualitate peccatum esse non potest.

4. Sed dicendum, quod sensualitas in brutis non est obediens rationi sicut in nobis; et ideo in nobis potest esse subjectum peccati, non autem in brutis. — Sed contra, sensualitas secundum hoc non erit subjectum peccati venialis nisi in quantum obedit rationi. Sed propter quod unumquodque, illud magis et prius. Ergo magis est assignandum subjectum peccati venialis ratio quam sensualitas; peccant enim, secundum

Philosophum in Topic., qui non assignant primum subjectum accidenti.

5. Præterea, dispositio et habitus sunt in eodem. Sed peccatum veniale est dispositio ad mortale. Cum ergo peccatum mortale non possit esse in sensualitate, nec veniale in sensualitate esse poterit.

6. Præterea, Augustinus dicit super Genes. contra Manichæos (lib. II, cap. XIV, parum ante finem), quod si aliquis motui sensualitatis non consentit, non periclitatur, sed coronatur. Nullus autem venialiter peccans ex hoc coronatur. Ergo motus sensualitatis non est peccatum veniale.

7. Præterea, Augustinus dicit in sermone de operibus misericordiæ: *Omne peccatum est contemptus Dei, propter hoc quod contemnuntur mandata ejus.* In illa ergo parte animæ potest esse peccatum quæ potest percipere mandatum Dei. Hoc autem non potest esse sensualitas, sed sola ratio. Ergo peccatum veniale non potest esse in sensualitate.

8. Præterea, nullus peccat in eo quod per voluntatem vitare non potest. Sed homo non potest per voluntatem vitare quin motus concupiscentiæ exurgat, secundum illud Rom., VII, 19: *Non enim quod volo bonum, hoc ago, scilicet non concupiscere, ut Glossa (interlinealis ibi) exponit.* Ergo motus sensualitatis non est peccatum.

Sed contra est quod Magister dicit (XXIV dist., II Sent.), quod si motus concupiscentiæ sit solum in sensualitate, erit peccatum veniale; et sumitur ab Augustino (XII de Trinitate, cap. XII).

Respondeo dicendum, quod peccatum proprie respicit actum, ut ex superioribus patet. Cum autem nunc loquamur de peccato in moribus, in actu illius potentiæ contingit esse peccatum, quem contingit esse morale. Est autem aliquis actus moralis per hoc quod est a ratione et voluntate ordinatus et imperatus. Unde quæcumque pars hominis obedit rationi, potest in actu ejus esse peccatum. Obedit autem rationi et voluntati non solum membrum corporale ad exteriorem actum, sed etiam appetitus sensitivus ad quosdam interiores motus; unde et in actibus exterioribus, et in motibus sensitivi appetitus, qui dicitur sensualitas, potest esse peccatum. Sed considerandum, quod quia actio magis attribuitur principali et primo agenti quam instrumentum, quando interior appetitus vel membrum exterius operatur ex imperio rationis, attribuitur peccatum non sensualitati vel membro corporali, sed rationi. Nunquam autem contingit quod membrum exterius operetur nisi motum vel a ratione vel saltem ab imaginatione vel sensu et appetitu sensitivo; unde peccatum nunquam dicitur esse in membris exterioribus, puta manu vel pede; sed sensualitas quandoque movetur absque imperio rationis et voluntatis. Sed